

Motion till riksdagen

1989/90:N477

av Hadar Cars m.fl. (fp)

Energipolitiken

---

1. Inledning

Det har blivit något av en självklarhet att vårt samhälle skall ha god tillgång på energi. På lång sikt ser vi hur teknisk utveckling av t.ex. fusion eller solkraft skapar goda förutsättningar för riklig och miljövänlig energiproduktion. I det något kortare tidsperspektivet är alternativen för Sveriges energiförsörjning mer begränsade. Riksdagen har beslutat att kärnkraften skall avvecklas till 2010, att utsläppen av koldioxid från fossila bränslen, med tanke på växthuseffekten, inte får öka och att vidare utbyggnad av vattenkraften ej får komma ifråga.

Vi har från folkpartiet klart uttalat oss för att återstående orörda älvar ej skall tas i anspråk för vattenkraftsutbyggnad. Vi kommer inte att göra avkall på den uppfattningen inför kärnkraftsavvecklingen. Älvarnas växt- och djursamhällen – inte minst de unika fiskbestånden – måste skyddas. De natursköna områdena kring de fyra huvudälvarna och andra skyddsvärda vattendrag skall bevaras för turism och rekreation också åt kommande generationer.

Eftersom regeringen aviserat en energipolitisk proposition under det kommande riksdagsåret, ser vi i folkpartiet inga skäl att nu väcka alla våra förslag inom energiområdet. I den här motionen föreslår vi att en kommission skall tillsättas för att utvärdera bibränslenas möjligheter i den framtida energiförsörjningen och att riksdagen i väntan på den energipolitiska propositionen bör avvakta med ställningstaganden till regeringens förslag om fossileldade elproduktionsanläggningar och förbud mot direktverkande elvärme.

2. Att avveckla kärnkraften

Kärnkraften utgör en parentes i den svenska energiförsörjningen. Ett skäl är att den ger ett avfall som kräver säker hantering under tidsperioder som är omöjliga att överblicka. Till detta kommer att det, trots omfattande säkerhetsåtgärder, fortfarande finns risker kvar för reaktorhaveri. Kärnkraften förutsätter dessutom, med hänsyn till bl.a. risken för sabotage, en bevakning som normalt inte krävs för anläggningar för energiproduktion.

Stora ansträngningar görs nu för att få fram uthålliga, helst förnybara och inhemska energikällor, som på sikt kan ersätta kärnkraften. Förändringar av energisystem är emellertid en långsiktig process.

I folkomröstningen 1980 om kärnkraften slöt en bred majoritet av de röstande upp bakom kravet att "kärnkraften avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd". Riksdagen beslöt därefter att kärnkraften skulle vara avvecklad senast år 2010. Folkpartiet stödde det beslutet. Det gör vi också i dag. Det ställer krav på oss att ta tillvara den tid som står till förfogande. Vi måste handla på ett sådant sätt att avvecklingen kan genomföras utan att vi tvingas ge avkall på andra viktiga krav. Tar vi för tidiga beslut riskerar vi att bygga fast oss i en felaktig och föga ändamålsenlig struktur, som vi sedan tvingas leva med under flera årtionden.

Därför var det beslut riksdagen fattade i samband med behandlingen av proposition 1987/88:90 om tidigareläggning av avvecklingen av två reaktorer olyckligt. Folkpartiet motsatte sig beslutet. Skälet var framförallt att vi i Sverige behöver mera tid för att utveckla ny teknik för elproduktion som kan ersätta kärnkraften. Dessutom innebär en tidigareläggning av avvecklingen stora samhällsekonomiska kostnader och negativa miljöeffekter. Vid den s.k. kontrollstationen, som tillkom till följd av riksdagsbeslutet, är det viktigt att en fullständig översyn av det energipolitiska läget sker.

Våra grundläggande krav inför kärnkraftsavvecklingen är:

- att leveranssäkerheten till elabonenterna inte försämras
- att bortfallet av el inte leder till ökad användning av fossila bränslen och därmed påskyndar växthuseffekten
- att de orörda huvudälvarna och andra värdefulla älvsträckor inte byggs ut för kraftproduktion.

3. Framtida energiförsörjning

På längre sikt finns goda möjligheter att ny miljövänlig produktionsteknik skall kunna stå för en stor del av energiförsörjningen. På kort och medellång sikt är dock svårigheterna stora. Som vi redan påpekat måste tiden fram till 2010 utnyttjas bättre för att utveckla ny teknik.

Den långsiktiga teknikutvecklingen hänger i första hand samman med energiforskningen. Folkpartiet har tidigare föreslagit att särskild uppmärksamhet bör ges åt den långsiktiga teknikutvecklingen. Vi konstaterar att regeringen nu förbereder förslag om fortsatt energiforskning, som skall presenteras i den aviserade forskningspropositionen.

Vad gäller energibalansen i ett kortare perspektiv finns en stor potential när det gäller hushållning och effektivisering. Men den växande efterfrågan på el talar för att i ett längre tidsperspektiv behöver en stor del av kärnkraftskapaciteten ersättas med ny produktion.

3.1 Hushållning

Sedan oljekriserna på 1970-talet har det svenska energisystemet förändrats kraftigt. Oljeberoendet har minskat och energianvändningen i bostäder och

lokaler har effektiviserats avsevärt. Trots de redan uppnådda goda resultaten finns enligt byggforskningsrådet fortfarande en stor besparingspotential i bostäder och lokaler.

Hittills har utgångspunkten för en energisparinsats varit att kostnaden för att spara en enhet energi skall vara mindre än för att tillföra en enhet. Vi menar att detta är ett rimligt sätt att resonera. Det är dock motiverat att föra in en samhällsekonomisk dimension i resonemanget. Minskad energiförbrukning ger vinster i form av mindre miljöpåverkan, bättre beredskap och möjlighet att senarelägga investeringar i nya produktionsanläggningar.

Betydelsefulla insatser har gjorts både inom industrin och bostadssektorn för en bättre hushållning med energi. Inte minst har konsultkåren här spelat en positiv roll. De höga avkastningskraven inom industrin leder emellertid ofta till att samhällsekonomiskt lönsamma investeringar i energihushållning inte kommer till stånd. Detta är en orsak till att under senare tid idén om s.k. energitjänstföretag blivit allt mer aktuell. Härmed avses företag som har samma intresse och ekonomiska utbyte av att minska energibehovet som att tillföra ytterligare energi.

Folkpartiet menar att en sådan "kulturförändring" bör uppmuntras. Företagen bör t.ex. kunna använda en del av sina inkomster till att finansiera energihushållningsåtgärder hos kunderna. För kommunala bolag krävs eventuellt en lagändring, eftersom sådana åtgärder kan strida mot de kommunala principerna om likställighet och självkostnad.

Energibesparingar i bostadsbeståndet kan uppmuntras genom olika former av lån och bidrag. Dessa bör dock inte finansieras via skatten och administreras av statliga eller kommunala myndigheter. Uppgiften bör i stället skötas av energibolagen och finansieras via taxan.

Ett annat sätt att stimulera hushållen att spara energi är att använda olika rabattsystem eller förmånliga lån vid inköp av energisnål utrustning. Detta är något som tillämpas av en del energibolag i USA och, i viss utsträckning, även i Sverige.

3.2 Fossila bränslen

Utrymmet för nytillskott av energi från fossila bränslen torde, genom målet om oförändrade och helst sänkta koldioxidutsläpp, vara litet. Även om naturgasens blygsamma fördelar från miljösynpunkt ifrågasatts under det senaste året är ändå energiproduktion med gas troligen att föredra framför andra fossila kolbaserade bränslen.

Investeringskostnaden i ett naturgasnät är mycket stor. För att den skall löna sig måste försäljningen av gas nå betydande volymer. Det innebär att naturgasen snabbt måste erövra den marknad för bränslen som finns tillgänglig i anslutning till nätet och dess grenverk.

Om naturgasens rörliga kostnader kan hållas låga har den förutsättningar att konkurrera ut alla alternativ på den marknad den vill erövra. Emellertid visar erfarenheter från Danmark att naturgasens ekonomi är osäker. Trots att naturgasen är skattebefriad i Danmark – en obestridlig konkurrensfördel – har det danska gasprojektets ekonomi stadigt försämrats. Orsakerna är flera. En sådan är orealistiska förväntningar på oljepriset, en annan är att

nätet byggts ut utan att avsättning säkrats samtidigt som driftskostnaderna blivit högre än kalkylerat. Nu diskuteras en rad åtgärder, bl.a. tvångsanslutning av privatkunder, för att förbättra ekonomin.

Mot denna bakgrund verkar det troligt att också det svenska naturgasprojektet kan drabbas av kostnadsökningar. Om gasnätet byggs enligt planerna kommer ledningskostnaderna inte att kunna tas ut inledningsvis. Alternativen är då att ta ut kostnaderna när kontrakten skall förnyas och kunderna sitter fast i ett gasberoende eller att staten, via skattefinansiering, täcker de överskjutande kostnaderna.

Under denna förutsättning kan resultatet bli att utrymmet för biobränslen, särskilt energiskog, reduceras kraftigt. Det finns dock mycket som talar för (se nedan) att utrymmet för biobränslen i framtiden bör vara betydande. För flexibilitetens skull är det därför viktigt att kraftproducenter och kraftleverantörer planerar så att även biobränsleanläggningar ges plats. Utanför naturgasens linjenät kan biobränsle i framtiden bli ett viktigt energislag.

3.3 Biobränslen

Inom begreppet bioenergi ryms flera energislag som skogsbränsle, energiskog och olika energigrödor. Biobränslenas stora fördel är att de ej ger något nettotillskott av koldioxid. Om arealerna för biobränsleproduktion hålls i kontinuerlig odling så ingår biobränslet i det naturliga kolkretsloppet.

Ungefär hälften av dagens skogsavverkning utnyttjas direkt eller indirekt för energiändamål och ger totalt ca 60 TWh. Här ingår massaindustrins avlutrar (28 TWh) och övriga skogsindustriella avfallsprodukter (15 TWh), vilka används inom industrin, samt ved, flis etc. för uppvärmning av småhus (12 TWh) och som bränsle i värmeverk (4 TWh). Betydande delar av de skogsbränslen som används i småhus och värmeverk utgörs av trädrester efter avverkning (klenvirke, toppar, grenar etc.).

Potentialen för energiskogsodling, bl.a. sälg, på åkermark är mycket stor. Från miljösynpunkt är odling av energiskog ett bättre alternativ än spannmåls- och barrträdsodling. Den möjliggör att näringsläckage, särskilt av kväve, kan minskas. Den bevarar också en större del av närings- och mullkapitalet med relativt sett bättre markförhållanden som resultat.

Biobränslebaserade kraftvärmeverk skulle kunna ge betydande tillskott av el baserad på värmeunderlag dels från industrins processvärme, dels i fjärrvärmesystem.

En förutsättning för lönsam kraftvärme har hittills varit att man haft tillgång till stora värmeunderlag så att anläggningarna kunnat göras stora. Det pågår nu ett omfattande arbete för att utveckla en teknik som gör kraftvärme lönsam också i mindre anläggningar.

3.4 Vindkraft

Det finns goda förutsättningar för att vindkraften skall kunna bli ett värdefullt komplement i det svenska elproduktionssystemet. Studier som gjorts av Statens energiverk visar att vid tillräckligt långa serier kan vindkraften prismässigt konkurrera med kolkondens. Folkpartiet anser att alla skäl talar för att en fortsatt vindkraftsutbyggnad bör uppmuntras.

Det finns dock begränsningar för hur stort tillskottet av vindkrafts-el kan bli. Det gäller bl.a. tillgång till arealer i lämpliga vindkraftslägen och hur mycket vindkraft man kan reglera i kraftsystemet. Annan produktion behövs när vindkraftverken står stilla.

Mot. 1989/90
N477

4. Folkpartiets förslag

4.1 Grundläggande synpunkter

Folkpartiet hävdar här, liksom i tidigare motioner, att särskild uppmärksamhet bör ges åt långsiktig forskning och teknikutveckling. Vad gäller kärnkraftens avveckling menar vi att riksdagen inte bör detaljreglera denna utan sätta upp de ramar som kraftproducenterna har att arbeta inom. Den svenska energimarknaden finner vi dessutom präglas alltför lite av konkurrens. Det gäller både elmarknaden och en framtida eventuell naturgasmarknad.

Vår uppfattning om kärnkraftsavvecklingen är alltså att statsmakterna skall ange ramarna och kontrollera efterlevnaden av de beslut som fattats men att det sedan är kraftbolagens uppgift att inom dessa ramar se till att de uppfyller ellagens leveransplikt. Det tillhör inte politikens uppgifter att i detalj föreskriva hur marknaden skall klara energiproduktionen.

Den rollfördelning vi här skisserat är naturlig i de flesta andra samhällssektorer. Men inom energisektorn har det i högre grad än på andra håll skett en sammanblandning av de olika rollerna. Inför kärnkraftsavvecklingen finns det därför skäl att understryka vem som har ansvaret för vad. Detta innebär inte att vi som politiker undandrar oss ansvar utan att vi vill medverka till att besluten fattas där kompetensen finns.

Vi har också tidigare föreslagit att priset på el successivt anpassas till den högre prisnivå som kommer att gälla efter kärnkraftsavvecklingen. Formerna för detta bör utredas.

Flera av energimarknaderna är så kallade naturliga monopol. Det är t.ex. svårt att tänka sig någon ökad konkurrens på elmarknaden genom att den enskilde konsumenten skulle få flera leverantörer att välja mellan.

Det bör dock också på elmarknaden visa sig möjligt att upprätthålla och utveckla riktiga inslag av konkurrens genom förekomsten av flera energibolag med olika regionala distributionsområden. På ett gemensamt stamlinjenät kan dessa transportera elektricitet från produktionsanläggningar till sina respektive distributionsområden. Via kraftbörser kan bolagen utbyta produktionskapacitet, så att i varje ögonblick den mest kostnadseffektiva produktionsmixen uppnås. Vi har begärt att ett system med eloptioner – ett företag som planerar en nyinvestering skall kunna teckna option på framtida elleverans till ett visst pris – skall utredas.

Folkpartiet står fast vid dessa och tidigare redovisade ståndpunkter såsom krav på en kraftfull utvecklingsinsats för biobränslen. Eftersom vi väntar förslag från regeringen till höstriksdagen ser vi inga skäl att nu upprepa alla tidigare ställda yrkanden i dessa frågor.

4.2 Aktuella krav

Mot. 1989/90
N477

Det teoretiskt möjliga tillskottet till svensk energiförsörjning från bibränslen är betydande. Det görs dock mycket skilda bedömningar av hur stort tillskottet från bioenergi kan bli i praktiken. Vissa menar att bioenergi kan ersätta kärnkraften medan andra menar att tillskottet bara blir några TWh. Behov föreligger sålunda av en ordentlig genomlysning av frågan. Mot den bakgrunden begär vi att regeringen tillsätter en bibränslekommission, med uppgift att bedöma bibränslenas praktiska potential och ge förslag om hur denna skall tas tillvara.

Vi vill också understryka vikten av att regeringen vid den s.k. kontrollstationen presenterar en förutsättningslös och fullständig översyn av det energipolitiska läget på kort och lång sikt och den föreslagna energipolitikens konsekvenser för miljö, ekonomi, näringsliv och sysselsättning. Riksdagen bör avvakta med att ta ställning till förslaget i budgetpropositionen om tre stora fossileldade elproduktionsanläggningar i Ringhals, Brofjorden och Nynäshamn till dess denna översyn redovisats. Dessa anläggningar bör alltså tas upp till prövning i samband med den aviserade energipropositionen.

Vi finner inte heller skäl att nu tillstyrka regeringens förslag om direktverkande elvärme. Det finns en rad bärande argument mot nyinstallation av direktverkande elvärme, men ett förbud ter sig inte rimligt i förhållande till de obetydliga effekter på efterfrågan som den vägen kan åstadkommas. Dels har redan vidtagna åtgärder medfört att installation av denna uppvärmningsform praktiskt taget upphört, dels finns fall där ett förbud direkt skulle motverka syftet om energisnålt byggande. Om dagens regler visar sig otillräckliga bör frågan om ytterligare åtgärder lämpligen prövas vid behandlingen av den energipolitiska propositionen.

5. Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att en bibränslekommission tillsätts,
  2. att riksdagen med avslag på regeringens framställan avvaktar med ställningstagande till nya fossileldade elproduktionsanläggningar till dess att den av regeringen utlovade energipropositionen föreligger.
- [att riksdagen med avslag på regeringens framställan avvaktar med ställningstagande beträffande förbud mot direktverkande elvärme till dess att den av regeringen utlovade energipropositionen föreligger.¹⁾

Stockholm den 25 januari 1990

Mot. 1989/90

N477

Hadar Cars (fp)

Gudrun Norberg (fp)

Isa Halvarsson (fp)

Christer Eirefelt (fp)

Lars De Geer (fp)